

Aukštaitija

Aukštaičių žemės (dabartinė šiaurinė–rytinė Lietuvos dalis) – pirminis Lietuvos valstybės branduolys. Apie XI a. šiose žemėse susikūrė Lietuvos kunigaikštystė, kuri sėkmingai plėtodama politinę diplomatiją, XII a. tapo galingiausia baltų kunigaikštyste, net galingesnė už tuometines kaimynes Rusiją ir Lenkiją.

Pirmą kartą aukštaičiai paminėti Petro Dusburgiečio kronikoje, kalbant apie kunigaikščio Vytenio kovas ginant ir stiprinant kunigaikštystės teritoriją (1294–1300 m.) – *Austechia, terra regis Lethowie* (Aukštaitija, lietuvių karaliaus žemė).

Aukštaitija – didžiausias Lietuvos etnografinis regionas. Žmonės čia gyveno laisvai išdėstytuose vienkiniuose arba gatviniuose rėžiniuose kaimuose – „ūlyčiose“, kuriose gyvenamieji namai būdavo išrikiuoti palei kelią, o ūkiniai sustatyti kiemo gilumoje. Aukštaitijos nacionaliniame parke dar esama per 40 tokių egzotiškų „gyvų“ (gyvenamų) kaimų.

Šio krašto tradiciniuose audiniuose ir nacionaliniuose kostiumuose vyrauja linksmos, šviesios spalvos. Čia giedamos tūkstantmetės aukštaičių dainos – sutartinės. Šios dainos yra išlaikiusios archajišką muzikinę ir poetinę formą. Sutartinių dermės liudija seną kilmę, o tobula polifoninė kalba – aukštą to meto muzikinę kultūrą. Sutartinės – išskirtinis reiškinys ne tik lietuvių, bet ir pasaulio folkloristikoje. Greta vokalinės muzikos aukštaičiuose gyvavo ir ne mažiau savita skudučiais bei ragais pučiama instrumentinė polifonija.

Idomu, ar aukštaičiai pirma pradėjo dainuoti ar alų ragauti? Nes Aukštaitija, ypač Biržų rajonas – tai aludarių kraštas. Biržų pilyje yra Alaus muziejus, o alaus paskanauti galėsite net trijose mieste esančiose alaus daryklose. Kitame Aukštaitijos mieste – Utenoje yra didžiulė alaus darykla „Utenos alus“. O turtingas aukštaičių kulinarinis paveldas yra Europos kulinarinio paveldo tinklo narys. Tad jei norėsite pasimėgauti regiono tradiciniais patiekalais, žiūrėkite, kur veda rodyklė „Kulinarinis paveldas. Aukštaitija“.

Šiandieninė Aukštaitija pasižymi tarmių, gyvensenos ir etnokultūrinio paveldo margumu, kadangi yra paveldėjusi trijų didelių etninių darinių – Sėlos, Našios ir Žiemgalos palikimą. O gal tai nulėmė labai įvairaus reljefo, daugybės ežerų, miškų ir kalvų turtinga gamta, kiekvieną kaimą pavertusi mažu atskiru pasauliu? Sako, kad labai vaizdinga gamta sukūrė ir linksną aukštaičių būdą, o Aukštaitija dar vadinama poetų ir pasakorių kraštu.

<http://www.travel.lt>

Aukštaičių kostiumai

<http://www.siuvimas.lt>

Žodžiai

alaus darykla *mot.* įmonė, kur gaminamas alus

aludaris *vyr.* asmuo, darantis alų

branduolys *vyr.* pagrindinė, svarbiausia dalis

dermė *mot.* derėjimas, harmonija

gatvinis režinis kaimas gatvinio kaimo atmaina; tokio kaimo kiekvienos šeimos žemės buvo padalytos į 3 vienodo pločio ir ilgio režius, išdėstytus trijuose laukuose vienoda eile.

gyvensena *mot.* gyvenimo būdas

greta šalia, prie, kartu

išrikiuoti, išrikiuoja, išrikiavo sustatyti eilėmis

kunigaikštystė *mot.* kunigaikščio valdoma teritorija

paskanauti, paskanauja, paskanavo **pamėginti skanumą, paragauti; pasivaišinti**

ragauti, ragauja, ragavo bandyti skonį

sutartinė *mot.* tam tikra daugiabalsė lietuvių liaudies daina

vienkiemis *vyr.* atskira sodyba

vyrauti, vyrauja, vyravo pirmauti, dominuoti